

ΙΣΟΤΙΜΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΑΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

ΛΟΪΖΟΣ ΣΥΜΕΟΥ

*Καθηγητής Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης,
Αντιπρύτανης Ακαδημαϊκών Υποθέσεων,
Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου
L.Symeou@euc.ac.cy*

■ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο κεφάλαιο αυτό, με αφετηρία την προσπάθεια για την αλλαγή της νομοθεσίας που αφορά στην εκπαίδευση των παιδιών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες ή/και Αναπηρίες (ΕΕΑ/Α) στην Κύπρο, με στόχο να ανταποκριθεί το κράτος στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (άρθρο 4(α)), καθώς και τις Παρατηρήσεις της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την εφαρμογή της Σύμβασης (Απρίλιος, 2007), συζητώ την αναγκαιότητα των σχετικών πολιτικών όπως επιλαμβάνονται επιμέρους διαστάσεων εκπαιδευτικών πολιτικών και πράξεων ισότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης, επισημαίνοντας παράλληλα πώς διεθνείς οργανισμοί, οι οποίοι εμφανίζονται να καταθέτουν προτάσεις για διαρθρωτικές εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, συχνά δεν κάνουν καμία αναφορά σε ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης και διαφορετικότητας των μαθητών/τριών. Η παράλειψη αυτή είναι ενδεικτική των νεοφιλελεύθερων επιταγών που καθοδηγούν τις διαδικασίες χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής και αναδεικνύει την υποβάθμιση θεμάτων ισότητας και διαφορετικότητας, με ιδιαίτερη αναφορά στους μαθητές με ΕΕΑ/Α.

■ ABSTRACT

Due to the fact that the Republic of Cyprus has ratified the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities (UNCRPD) in 2011 (Law of 2011, N.8 (III)/2011), current attempts are made in order to change Cypriot state schools legislation regarding students designated as having special educational needs and/or disabilities (SEN/D). In this chapter, I discuss how relevant educational policies need to address various issues

of equity and social justice and highlight the absence of a social justice discourse and learner diversity in the rhetoric of educational reform proposals made by international organisations. This omission is indicative of the neoliberal imperatives that drive the envisaged education policy reforms as well as the low priority attributed to issues of equity and learner diversity, with particular reference to SEN/D students.

■ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το μείζον εκπαιδευτικό και ευρύτερα κοινωνικό ζήτημα της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης επανήλθε στο επίκεντρο της επικαιρότητας τα τελευταία δύο χρόνια στην Κύπρο, μετά την απόφαση του Υπουργείου Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας (ΥΠΠΑΝ) για την αλλαγή της νομοθεσίας που αφορά στην εκπαίδευση των παιδιών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες ή/και Αναπηρίες (ΕΕΑ/Α), με στόχο να ανταποκριθεί στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες [άρθρο 4(α)], καθώς και τις Παρατηρήσεις της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την εφαρμογή της Σύμβασης (Απρίλιος, 2007). Για τον λόγο αυτό προσκλήθηκε στην Κύπρο ομάδα εμπειρογνομόνων του European Agency, που κατέθεσε στο Υπουργείο συστάσεις, στη βάση των οποίων δομείται το περιεχόμενο του επικείμενου νομοσχεδίου για την Ειδική και Ενιαία Εκπαίδευση. Σχετικά θέματα με την ειδική αγωγή και εκπαίδευση είχαν επανέλθει στην επικαιρότητα, όπως θυμάται η τοπική κοινωνία, ιδιαίτερα μέσα στο 2018 όταν γονείς και οργανωμένα σύνολα προέβησαν σε έντονες διαμαρτυρίες και παραστάσεις και υπέβαλαν αιτήματα για τη διασφάλιση της ισότιμης συμμετοχής όλων των παιδιών στην εκπαίδευση, και δη των παιδιών με ΕΕΑ/Α, αναδεικνύοντας κενά και αδυναμίες τόσο σε επίπεδο σχετικής εκπαιδευτικής πολιτικής και παροχών όσο και σε επίπεδο εκπαιδευτικής πράξης. Οι σχετικές συζητήσεις διεξάγονται σε ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο όπου η ρητορική αναδεικνύει την επιτακτική ανάγκη δημιουργίας ενός «δημοκρατικού και ανθρωπίνου σχολείου» με στόχο τη «διασφάλιση της ισότιμης συμμετοχής όλων των παιδιών στην εκπαίδευση» μέσα από την «[π]ρόληψη των αρνητικών συνεπειών που συχνά συνοδεύουν τα παιδιά με αναπηρία, δύσκολο οικογενειακό περιβάλλον, οικονομική δυσπραγία και διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο» (ΥΠΠ, 2010).

Στο άρθρο αυτό, με αφετηρία την προσπάθεια για επανασχεδιασμό της παροχής της Ενιαίας Εκπαίδευσης (όπως πλέον ορίζεται στο υπό προετοιμασία νομοσχέδιο το περιεχόμενο του επικείμενου νομοσχεδίου για την ισότιμη συμμετοχή όλων των παιδιών στην εκπαίδευση, και δη των παιδιών με ΕΕΑ/Α), συζητώ την αναγκαιότητα των σχετικών πολιτικών όπως επιλαμβάνονται επιμέρους διαστάσεων εκπαιδευτικών πολιτικών και πράξεων ισότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης,

επισημαίνοντας παράλληλα πώς διεθνείς οργανισμοί, οι οποίοι εμφανίζονται να καταθέτουν προτάσεις για διαρθρωτικές εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, συχνά δεν κάνουν καμία αναφορά σε ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης και διαφορετικότητας των μαθητών/τριών. Η παράλειψη αυτή είναι ενδεικτική των νεοφιλελεύθερων επιταγών που καθοδηγούν τις διαδικασίες χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής και αναδεικνύει την υποβάθμιση θεμάτων ισότητας και διαφορετικότητας, με ιδιαίτερη αναφορά στους μαθητές με ΕΕΑ/Α.

■ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ ΚΑΙ ΕΝΙΑΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η πρόσφατη κρίση του καπιταλισμού αντανακλά μια ευρύτερη κοινωνική, πολιτική και εκπαιδευτική κρίση, η οποία απαιτεί την αμφισβήτηση, την επανεξέταση και την επανατοποθέτηση των ιδεωδών που στηρίζουν τον κυρίαρχο κοινωνικό, πολιτικό και εκπαιδευτικό λόγο. Όπως πολύ εύστοχα αναφέρει ο Giguex (2012), η σημερινή κρίση του καπιταλισμού δεν αποτελεί απλώς ένα οικονομικό ή πολιτικό πρόβλημα, αλλά προδίδει την «κρίση της εκπαίδευσης», η οποία αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης κρίσης της ίδιας της δημοκρατίας.

Οι ιδεολογίες της αγοράς επηρεάζουν τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις πολλών ανεπτυγμένων χωρών, καθώς επικεντρώνονται στην ανάγκη αύξησης της αποτελεσματικότητας, των δεικτών επιτυχίας και της λογοδοσίας στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης. Έχει εύστοχα προταθεί από τον Woods (2011) η μεταφορική έννοια της «εταιρικής μετα-διακυβέρνησης» για να απεικονίσει το περιβάλλον εντός του οποίου διαμορφώνεται και τίθεται σε εφαρμογή η εκπαιδευτική πολιτική και πρακτική (π.χ. όπως αυτή κυριαρχεί σήμερα στο Ηνωμένο Βασίλειο, στις ΗΠΑ και σε άλλα δυτικοκεντρικά ευρωπαϊκά κράτη τα οποία χρησιμοποιούν την εκπαίδευση ως μέσο για τον μετασχηματισμό του οικονομικού συστήματος).

Ως άμεση συνέπεια αυτού του είδους της «εταιρικής μετα-διακυβέρνησης», αξίες που σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα, την κοινωνική δικαιοσύνη, τη συλλογικότητα και το κοινό καλό έχουν υποκατασταθεί από τις νεοφιλελεύθερες ιδεολογίες και την απρόσκοπτη αναζήτηση της «αποτελεσματικότητας», της «ανταγωνιστικότητας» και της «κερδοφορίας». Συνεπώς, αντί η διαφορετικότητα των μαθητών/τριών να θεωρείται μια θετική πτυχή του εκπαιδευτικού γίνεσθαι, εκλαμβάνεται ως σημαντική απειλή, αφού οι στόχοι της σύγχρονης εκπαίδευσης συνάδουν με τις απαιτήσεις της σύγχρονης οικονομίας για αποδοτικότητα και κερδοφορία.

Υπερεθνικοί οργανισμοί όπως τα Ηνωμένα Έθνη, η Ευρωπαϊκή Ένωση, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα διαδραματίζουν καίριο ρόλο στη διαδικασία διαμόρφωσης και υλοποίησης της εκπαιδευτικής πολιτικής σε πολ-

λές χώρες του κόσμου. Ειδικά η Παγκόσμια Τράπεζα έχει χαρακτηριστεί ως η πιο έγκυρη πηγή εκπαιδευτικής πολιτικής, η οποία διαμορφώνει τη χάραξη εθνικών πολιτικών σε ολόκληρο τον κόσμο, ιδιαίτερα σε χώρες οι οποίες έχουν δανειστεί χρήματα από αυτήν και στη συνέχεια καλούνται να εκπληρώσουν μια σειρά από πολιτικές δεσμεύσεις.

Μια αλλαγή σε αυτή την αμφίδρομη σχέση μπορεί να κινητοποιηθεί από ένα εκπαιδευτικό σύστημα που προωθεί εναλλακτικές αξίες και αρχές οι οποίες δεν ενσαρκώνουν την επικυριαρχία της «εταιρικής διακυβέρνησης». Χώρες όπως η Φινλανδία, οι οποίες αντιστάθηκαν με συγκεκριμένους τρόπους στις νεοφιλελεύθερες επιταγές και διατήρησαν το κοινωνικό-δημοκρατικό όραμα στην εκπαιδευτική πολιτική και πράξη, κατάφεραν να επιτύχουν υψηλότερα και πιο δίκαια εκπαιδευτικά αποτελέσματα για όλους τους μαθητές και όλες τις μαθήτριες, συμπεριλαμβανομένων όλων όσοι προέρχονται από τις ευάλωτες ομάδες του μαθητικού πληθυσμού.

Οι νεοφιλελεύθερες πρακτικές λόγου/ιδεολογίες με στόχο την αύξηση της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας της εκπαίδευσης διαφαίνονται, για παράδειγμα, στις δύο εκθέσεις της Παγκόσμιας Διεθνούς Τράπεζας που υποβλήθηκαν το 2014 για την Κύπρο (World Bank, 2014α, 2014β). Στις δύο εκθέσεις οι πρακτικές λόγου της κοινωνικής δικαιοσύνης και ισονομίας είναι κατάφωρα απύσες. Συγκεκριμένα, οι δύο εκθέσεις δίνουν μονοδιάστατη έμφαση στην επιτακτική ανάγκη εισαγωγής «δεικτών αποτελεσματικότητας» που αποτυγχάνουν να λάβουν υπόψη τις ευάλωτες ομάδες των μαθητών/τριών και πιο συγκεκριμένα τους μαθητές και τις μαθήτριες με ΕΕΑ/Α. Ειδικότερα δε, ως προς την αναφορά στην επιτακτική ανάγκη θέσπισης μέτρων λογοδοσίας και κριτηρίων αξιολόγησης, για να διασφαλιστούν η αποτελεσματικότητα και η αποδοτικότητα του εκπαιδευτικού τομέα (Liasidou & Symeou, 2016).

Η δημιουργία μέτρων λογοδοσίας σε σχέση με τη μάθηση των μαθητών/τριών είναι επιτακτική ανάγκη. Έχει όμως νόημα μόνο αν η αυξημένη λογοδοσία μπορεί δυνητικά να ενισχύσει τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα όλων των μαθητών/τριών, συμπεριλαμβανομένων των μαθητών/τριών με ΕΕΑ/Α. Οι McLaughlin και Rhim (2007) κάνουν αναφορά στην εισαγωγή της υποχρεωτικής λογοδοσίας για τους μαθητές ΕΕΑ/Α στο εκπαιδευτικό σύστημα των ΗΠΑ και καταδεικνύουν ότι τα μέτρα λογοδοσίας δεν έχουν μόνο ενισχύσει τα ποσοστά τοποθέτησης των μαθητών/τριών με ΕΕΑ/Α στα γενικά σχολεία, αλλά έχουν επίσης συμβάλει στη βελτίωση της ακαδημαϊκής επίδοσης αυτών των μαθητών/τριών, χωρίς ωστόσο να αγνοούνται οι εντάσεις και τα διλήμματα που ενδημούν σε αυτά τα πλαίσια της λογοδοσίας.

Κατά παρόμοιο τρόπο, ο Danforth (2015) αναλύει τους τρόπους με τους οποίους η έλλειψη «αφήγησης κοινωνικής δικαιοσύνης» στην καθιέρωση καθεστώ-

των λογοδοσίας μπορεί να υπονομεύσει την προώθηση της Ενιαίας Εκπαίδευσης (Inclusive Education) ως μέσο για την αποκατάσταση του δικαιώματος των μαθητών και μαθητριών με ΕΕΑ/Α να έχουν πρόσβαση σε ποιοτικές μορφές εκπαίδευσης στα γενικά σχολεία. Η ανάλυσή του είναι ενδεικτική του τρόπου με τον οποίο ορισμένες μορφές λογοδοσίας μπορεί να είναι αντιπαραγωγικές στις προσπάθειες για τη δημιουργία κοινοτήτων μάθησης που μπορούν να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες των μαθητών με ΕΕΑ/Α.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΠΡΑΞΗ ΣΤΗΝ ΕΝΙΑΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Πληθώρα διεθνών νομικών διατάξεων προβάλλουν την ανάγκη ιδεολογικών και θεσμικών μεταρρυθμίσεων με στόχο την ισότιμη και χωρίς διακρίσεις ανταπόκριση στη διαφορετικότητα των μαθητών/τριών με ΕΕΑ/Α. Η Ενιαία Εκπαίδευση (που, όπως διαπιστώνεται από το όνομα που φέρει, το προσχέδιο νομοθεσίας το οποίο έχει τεθεί πρόσφατα σε διαβούλευση υιοθετεί την ορολογία) αποτελεί διεθνή επιτακτική πολιτική που αποσκοπεί στην προώθηση κοινωνικά δίκαιων και χωρίς διακρίσεων κοινοτήτων μάθησης για όλους τους μαθητές και όλες τις μαθήτριες, ανεξαρτήτως των βιολογικών ή/και των βιογραφικών χαρακτηριστικών τους. Από αυτή την άποψη, η Ενιαία Εκπαίδευση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις έννοιες της κοινωνικής δικαιοσύνης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και προβάλλει το όραμα μιας νέας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης που θα στοχεύει στην αποδόμηση των πρακτικών της Ειδικής Αγωγής.

Παρά το γεγονός ότι οι ανάγκες των μαθητών/τριών με ΕΕΑ/Α δεν διαφέρουν ουσιαστικά από τις ανάγκες των άλλων μαθητών και μαθητριών, αυτοί/ές οι μαθητές/τριες μπορεί να χρειαστούν πιο εντατικοποιημένες, άμεσες ή μερικές φορές πιο εξειδικευμένες παιδαγωγικές πρακτικές, οι οποίες απαιτούν ειδικές γνώσεις και δεξιότητες για την παροχή ερευνητικά τεκμηριωμένων παιδαγωγικών πρακτικών. Η Κυπριακή Δημοκρατία ήδη επικύρωσε τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (UNCRPD) το 2011 (Νόμος του 2011, Ν.8 (III)/2011). Ως υπογράφον κράτος, η Κυπριακή Δημοκρατία αναμένεται να λάβει πλήρως υπόψη το Άρθρο 24 της Σύμβασης, ο πρωταρχικός στόχος του οποίου είναι να διασφαλίσει ότι «τα άτομα με αναπηρίες δεν αποκλείονται από το γενικό εκπαιδευτικό σύστημα» (Άρθρο 24/α). Οι δε εκπαιδευτικοί υποχρεώνονται «να παρέχουν την στήριξη και τις υπηρεσίες που εγγυούνται τα δικαιώματα αυτά».

Υπό το πρίσμα των προαναφερθέντων, στο Ηνωμένο Βασίλειο, για παράδειγμα, σύμφωνα με τον Αναθεωρημένο Κώδικα Πρακτικής Ειδικών Εκπαιδευτι-

κών Αναγκών και Αναπηρίας, το σώμα επιθεωρητών αξιολόγησης των σχολείων (OFSTED) απαιτεί από τα σχολεία να παρέχουν αποδεικτικά στοιχεία για την υποστήριξη που προσφέρεται στους μαθητές με ΕΕΑ/Α, καθώς και για την πρόοδο των μαθητών αυτών.

Οι αξιολογήσεις των εκπαιδευτικών και των διευθυντών/τριών στο πλαίσιο μιας Ενιαίας Εκπαίδευσης θα πρέπει να επικεντρώνονται στην έκταση και την ποιότητα της διδακτικής υποστήριξης που παρέχεται σε αυτή την ομάδα μαθητών/τριών, μαζί με τις επιπτώσεις για την πρόδό τους. Παράλληλα, στο πλαίσιο των διαδικασιών λογοδοσίας και αξιολόγησης των εκπαιδευτικών, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να χρησιμοποιούν ερευνητικά τεκμηριωμένες παιδαγωγικές παρεμβάσεις ως μέρος μιας σταδιακής προσέγγισης, η οποία περιλαμβάνει την επισκόπηση της προόδου που σημειώθηκε από τους μαθητές/τριες με ΕΕΑ/Α. Αυτή η διαδικασία περιλαμβάνει επίσης την παροχή προσαρμογών στις υπάρχουσες υποστηρικτικές μαθησιακές δομές και υπηρεσίες, όπως απαιτείται.

■ Ο ΗΓΕΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΕΕΑ/Α ΣΤΗΝ ΕΝΙΑΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η έλλειψη λογοδοσίας στην εκπαίδευση και ο αρνητικός αντίκτυπος στα παιδιά με αναπηρίες στην Κύπρο έχουν ως αποτέλεσμα τον ολοένα αυξανόμενο ηγετικό ρόλο των γονιών των παιδιών με ΕΕΑ/Α. Παρόλο που ο ηγετικός ρόλος των γονέων αυτών στην αντιμετώπιση των διακρίσεων και των εκπαιδευτικών ανισοτήτων που βιώνουν τα παιδιά τους σε επίπεδο εκπαιδευτικής πολιτικής και πρακτικής είναι εμβρυϊκής φύσης, μπορεί να αποτελέσει πλατφόρμα για τη δημιουργία ισχυρότερων και συντονισμένων μορφών γονεϊκής ηγεσίας στην Κύπρο, με σκοπό να εκθέσει τον απατηλό χαρακτήρα της κυβερνητικής ρητορικής για την πρόωθηση και προάσπιση των δικαιωμάτων των παιδιών με ΕΕΑ/Α στην εκπαίδευση (π.χ. Κυπριακή Συνομοσπονδία Οργανώσεων Αναπήρων – ΚΥΣΟΑ). Η γονεϊκή ηγεσία βασίζεται σε κάποιες θεμελιώδεις προϋποθέσεις που σχετίζονται, μεταξύ άλλων, με τον βαθμό στον οποίο οι γονείς έχουν «γνώσεις για τα μέσα και τους τρόπους», έτσι ώστε να αποτρέπονται οι πολιτικές και οι πρακτικές που υπονομεύουν τα δικαιώματα των παιδιών τους. Για παράδειγμα, σε μια πρόσφατη έρευνα στην Κύπρο, πολλές μπότερες παιδιών με ΕΕΑ/Α αναφέρθηκαν στην ανάγκη να εισαχθούν μέτρα λογοδοσίας στο εκπαιδευτικό σύστημα, έτσι ώστε να διασφαλιστεί ότι οι μαθητές/τριες με ΕΕΑ/Α θα αξιοποιούν στο έπακρο το δυναμικό τους, και ότι θα καθιερωθούν διαδικασίες για έγκαιρη αξιολόγηση και παρέμβαση. Παράλληλα τόνισαν την ανάγκη για υποχρεωτική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών στην Ενιαία Εκπαίδευση

και για προώθηση της εξατομικευμένης μάθησης στις τάξεις του γενικού σχολείου (Liasidou & Hadjiyiannakou, 2018).

■ ΕΠΙΛΟΓΙΚΑ

Παρά το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις κοινωνικής δικαιοσύνης έχουν κατοχυρωθεί νομικά προκειμένου να διασφαλιστούν τα δικαιώματα των ευάλωτων μαθητών και μαθητριών για πρόσβαση σε κοινωνικά δίκαιες και ποιoτικές μορφές Ενιαίας Εκπαίδευσης, τα θέματα αυτά ταλανίζουν το εκπαιδευτικό όραμα και τον στρατηγικό σχεδιασμό στην Κύπρο.

Η κριτική ανάλυση προσταγμάτων εκθέσεων διεθνών οργανισμών καταδεικνύει συχνά τους τρόπους με τους οποίους παγκόσμιες και τοπικές δυναμικές αλληλεπιδρούν για να διαμορφώσουν ένα πρόγραμμα εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, το οποίο στερείται στρατηγικό όραμα για την παροχή κοινωνικά δίκαιων μορφών εκπαίδευσης. Η προώθηση «επαγγελματικής λογοδοσίας», η οποία αδυνατεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες όλων των μαθητών και μαθητριών και να υπερβεί μονοδιάστατες αντιλήψεις διδασκαλίας και μάθησης που συνάδουν με μετρήσιμα και αναγωγικά κριτήρια «εκπαιδευτικής αριστείας», ενδέχεται να έχει ολέθριες συνέπειες για τις προσπάθειες δημιουργίας φιλόξενων και αποτελεσματικών κοινοτήτων μάθησης για όλους τους μαθητές και όλες τις μαθήτριες. Η απουσία πρακτικών κοινωνικής δικαιοσύνης είναι ενδεικτική των τρόπων με τους οποίους η διαφορετικότητα των μαθητών –λόγω βιολογικών και πολιτιστικών παραγόντων– αποσιωπάται μέσα από την προώθηση μορφών λογοδοσίας οι οποίες δημιουργούν και νομιμοποιούν αναγωγικές αντιλήψεις εκπαίδευσης και παιδαγωγικής πράξης.

Είναι υπό αυτό το πρίσμα που χρειάζεται να αναλυθεί και να αξιολογηθεί το υπό τελική διαμόρφωση νομοσχέδιο περί Ενιαίας Εκπαίδευσης, έτσι ώστε να συνάδει πλήρως με τις αρχές της Ενιαίας Εκπαίδευσης, τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (2006), το Γενικό Σχόλιο Αρ. 4 της Επιτροπής του ΟΗΕ για το δικαίωμα στην Ενιαία Εκπαίδευση (2016) και τις καταληκτικές παρατηρήσεις σχετικά με την αλλαγή της πολιτικής στην Κύπρο, οι οποίες έγιναν από την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την εφαρμογή της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (2018). Κεντρικός στόχος χρειάζεται να είναι η διασφάλιση της ισότιμης συμμετοχής όλων των παιδιών στην εκπαίδευση, και δη των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρίες (ΕΕΑ/Α), τόσο σε επίπεδο ρητορικής της πολιτικής όσο και στο επίπεδο των παροχών και της συνοδευόμενης εκπαιδευτικής πράξης.

■ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Danforth, S. (2015). Social Justice and Technocracy: Tracing the Narratives of Inclusive Education in the USA. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*. doi: 10.1080/01596306.2015.1073022
- Giroux, H. (2012). *Education and the Crisis of Public Values*. New York: Peter Lang.
- Liasidou, A. & Symeou, L. (2016). Neoliberal versus Social Justice Reforms in Education Policy and Practice: Discourses, Politics and Disability Rights in Education. *Critical Studies in Education*, 59(2), 149-166.
- Liasidou, A., & Hadjiyiannakou, A. (2018). Disabling Discourses and Some Implications for Parent Leadership in Special Education Policy and Practice. *European Journal of Special Needs Education*, 34(3), 342-354. DOI: 10.1080/08856257.2018.1520492
- McLaughlin, J.M., & Rhim, M.L. (2007). Accountability Frameworks and Children with Disabilities: A Test of Assumptions about Improving Public Education for All Students. *International Journal of Disability, Development and Education*, 54(1), 25-49. doi: 10.1080/10349120601149698
- Woods, P. (2011). *Transforming Education Policy: Shaping a Democratic Future*. Bristol: Policy Press.
- World Bank (2014α). *Teacher Policies in the Republic of Cyprus*. Στο http://www.paideia-news.com/content/files/5809_7732.pdf (πρόσβαση 15/6/2015).
- World Bank (2014β). *Analysis of the Function and Structure of the Ministry of Education and Culture of the Republic of Cyprus*. Στο <http://media.philenews.com/PDF/education.pdf> (πρόσβαση 15/11/2018).
- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (2010). *Αναλυτικά Προγράμματα για τα Δημόσια Σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας*. Στο http://www.schools.ac.cy/klimakio/symbouloi/axenofontos/analitika_programmata.pdf (πρόσβαση 15/11/2018).